

Behar – Leviticus 25:1 – 26:2

28 Ijar 5775 / 17 mei 2015

Leviticus 25: 11-17 (Naardense)

Thema: nooit meer stress

Inleiding

Leon heeft in 2012 met deze Sidra een begin gemaakt. Ik zal dat in herinnering roepen, maar wij lezen vanmiddag vooral het vervolg van deze Sidra waarin de concrete consequenties geschilderd worden van de merkwaardige sociale voorzieningen die in dit gedeelte worden voorgeschreven: die van het sabbatsjaar, en vooral van het joveel-jaar. Bij de voorbereiding moest ik sterk denken aan woorden van indianenhoofden in vroeger tijden. Zo was er het moment dat blanken in Zuid-Amerika een bepaald land ontdekten en tegen de daar levende indianen zeiden dat het land nu van de blanken was; want zij hadden het ontdekt. Waarop het indianen-opperhoofd zei: als dit land van u is, vertelt u mij dan de geschiedenis ervan maar...

In een beroemde toespraak van Chief Seattle van de Suquamish-indianen vind je deze wijze van denken ook. Hij begint zijn toespraak zo:

Hoe kun je de lucht kopen of verkopen, de warmte van de aarde?

Het idee kennen we niet.

Als we frisheid van de lucht of het sprankelen van het water niet kunnen bezitten, hoe kunnen jullie deze dan kopen?

Ieder deel van deze aarde is heilig voor mijn mensen, iedere naald aan een boom, iedere zandoever, alle mist in de donkere bossen en alle insecten zijn heilig in de herinnering en ervaring van mijn volk. Het sap dat door de bomen stroomt draagt de herinnering aan de rode man.

De doden van de blanken vergeten de grond waarop zij geboren zijn wanneer zij naar de sterren gaan. Onze doden vergeten de schoonheid van de aarde nooit, want zij is de moeder van de rode man. Wij maken deel uit van de aarde en zij is een deel van ons.

De geurende bloemen zijn onze zusters; het hert, het paard, de grote adelaar, deze zijn onze broeders. De rotstoppen, de sappen in de weiden, de lichaamswarmte van de pony, de mens, allen behoren tot de zelfde familie.

Dus, wanneer de grote leider in Washington ons laat weten dat hij ons land wil kopen, vraagt hij veel van ons. De grote leider laat ons weten dat hij een plek voor ons heeft zodat we comfortabel zelfstandig kunnen wonen. Hij zal onze vader zijn en wij zijn kinderen.

Dus zullen wij uw aanbod om ons land te kopen in overweging nemen. Maar het zal niet eenvoudig zijn. Dit land is heilig voor ons. Het glimmende water dat in de stromen en rivieren beweegt is niet gewoon water, maar het bloed van onze voorouders. Als wij u het land verkopen, moet je onthouden dat het heilig is en je moet je kinderen leren dat het heilig is en dat iedere weerspiegeling in het water van de meren een verhaal verteld over gebeurtenissen en herinneringen in ons leven. Het kabbelen van het water is de stem van mijn vaders vader.

Onze aanvangstekst – Lev. 25: 23...*want van Mij is het land; want zwervers en bijwoners zijt gij bij Mij.*

Hoe de inhoud van Leviticus 25 aan de orde stellen? Een inhoud die draait om de begrippen sabbat, sabbatsjaar, en 'sabbatsjaar in het kwadraat': het zogenaamde joveel-jaar.

Ik heb geen zin te verzanden in discussies of Israël zich ooit aan deze regels heeft gehouden. Er is in elk geval weinig van terug te vinden in de geschiedenis van Israel. Er is waarschijnlijk ook weinig van terecht gekomen, gelet op de profetische uitleg van de Babylonische ballingschap die stelt dat die ballingschap van ca 70 jaar door God was gegeven om de grond, de aarde van Israël te compenseren voor alle sabbatsjaren die het tekort was gedaan.

Maar daarnaast speelt mee dat – om deze sabbatsregels te houden – alle stammen van Israel compleet moeten zijn en in het van God gegeven land moeten wonen, en dat al die stammen eensgezind moeten zijn in hun geloof en hun gedrag. En wanneer was dat ooit zo?

Om nog maar te zwijgen van de afgelopen 'Romeinse ballingschap' van bijna 2000 jaar die het onmogelijk maakte naar deze regels te leven omdat de Joden uit het van God gegeven land waren verbannen.

Dat alles is echter nooit reden voor het volk Israel geweest om Leviticus 25 dan maar schouderophalend te passeren. Nee, wat hier wordt verteld is altijd in de synagogen gelezen en in de sjoel becommentarieerd en het heeft het Joodse denken diep beïnvloed.

Ik heb ook geen zin in discussies die de waarde van deze regels voor ónze maatschappij in twijfel trekken; omdat wij niet meer zo'n agrarische samenleving meer hebben maar geïndustrialiseerd zijn en inmiddels ook geseculariseerd en gedigitaliseerd; zodat deze woorden van God sowieso niet meer in onze maatschappij passen. Of dat simpel wordt gesteld dat wij nu eenmaal Israel niet zijn, zodat deze regels op geen enkele manier voor ons van toepassing zijn.

Ik heb daar allemaal geen zin in.

Wat mij wel raakt en waarover ik het wel zou willen hebben is: als ik zie hoe mijn kinderen en zoveel anderen bezig zijn in deze maatschappij, hoe ze de ene dag aan de andere rijgen in onze 24-uurs-economie, hoe velen al op jonge leeftijd lijden aan stress en burn-out, dan zou ik juist meer dan alles wensen dat ze deze regels van Leviticus 25 zouden doorgronden en een plaats in hun leven gaven. Wat zou het gezond zijn om de zevende dag weer werkelijk sabbatsdag te laten zijn, de dag dat het even helemaal niet meer om werk en haasten en geld gaat – die onderwerpen zelfs verboden zijn –; dat je tijdens zes dagen hard werken, hoe druk ook, zou weten: maar zo meteen: Rust! Gewoon leven met elkaar. Geen enkele druk om wat dan ook te doen.

En dan heb ik het alleen nog maar over de sabbat, de zevende dag van de week; laat staan dat we iets zouden doen met het sabbatsjaar of het joveel-jaar.

Je kunt dit hele hoofdstuk Leviticus 25 een utopie noemen. Je kunt zeggen dat zoiets nergens en nooit een plaats in onze wereld zal hebben; hetgeen het woord utopie ook letterlijk betekent: geen plaats. Maar al was het honderd of duizend maal een utopie, dan nog zouden deze woorden ons hoofd en hart moeten vervullen. Want ze zouden ons een heel andere *mindset* geven. We zouden zoveel lichter leven, zoveel dichterbij Prediker en de woorden van Jezus in de bergleer. We zouden zo anders kijken en omgaan met alles en iedereen om ons heen dat een burnout vrijwel onmogelijk zou zijn.

Daarom mijn vraag: hoe stel ik de inhoud van Leviticus met u aan de orde? Hoe deel ik iets van deze *mindset*? Hoe zou ik u, in de jacht van het leven van vandaag, in deze *mindset* kunnen krijgen?

Wijlen ds Dirk Monshouwer merkte nav dit hoofdstuk op: als je maar tot zeven kunt tellen. Je hoeft slechts tot zeven te kunnen tellen. Dat is genoeg. In welke situatie je ook zit, hoe zwaar de druk op je leven ook zij, als je maar tot zeven kunt tellen. Want je weet: bij zeven is alle druk voorbij. Dan houdt het op; de letterlijke betekenis van sabbat: ophouden.

Dat geldt voor het tellen van de dagen van de week. Hoe druk het ook is, zo meteen komt de zevende dag. En dan is het voorbij. Als ik de *app* op mijn Ipad die uit Joodse kring komt wil raadplegen op zaterdag, geeft hij simpel de tekst: *sorry, it 's Sjabbat, till tomorrow. Enjoy your day.* Stel je voor dat al onze computers zo'n bericht gaven!

Maar dit geldt volgens Leviticus ook voor het tellen van de jaren. Jaar na jaar kun je druk zijn; in de agrarische maatschappij die Israel in bijbelse tijden was: druk met zaaien en planten en oogsten en voederen en slachten. Maar hoe druk je ook bent, je telt toe naar dat zevende jaar, het sabbatsjaar. En dan stopt het. Een heel jaar lang, geen zaaien, geen oogsten, geen druivenpluk, geen inkoop en verkoop. Een heerlijke *sabbatical*. Iedereen leeft dat jaar van wat vanzelf groeit. Het doet er ook niet toe van wie die akker is waarop je rondloopt en hier en daar wat groente snijdt, het doet er niet toe wie de eigenaar is van die boomgaard of die wijngaard waarin je vruchten plukt: een jaar lang is alles van iedereen. Want in Israel bestaan in principe ook geen grondeigenaren. Er is maar één Grondeigenaar: God. En Hij heeft elke stam en elke familie een erfdeel gegeven, een stukje aarde, om daarop planten te telen en dieren te laten grazen; je hebt het allemaal te leen. En dat wordt elk sabbatsjaar beleefd en gevierd. En dan is er nog dat summum van alle sabbatsjaren: het joveel-jaar. In de loop van veel jaren is het de één wellicht goed gegaan, door goede gezondheid en goede grond en goede oogsten, etc.. Maar een ander kan zijn verarmd; kon zich niet staande houden; moest zijn akker verkopen, zijn huis misschien, of zelfs zichzelf te koop aanbieden als dagloner, slaaf in dienst van een ander. Maar ook dat gaat voorbij! Ook dat houdt een keer op. Want na het zevende sabbatsjaar, in het vijftigste jaar, klinkt de ramshoorn op de Nieuwjaarsdag en dan gaan de dagloners niet meer aan het werk. Ze zitten alleen maar gezellig met elkaar te eten en te praten; met hun vroegere werkgever in hun midden. Want ze zijn vrij. En als het één week later Grote Verzoendag is staan ze allemaal daadwerkelijk op, pakken hun spulletjes bij elkaar en gaan terug naar het huis en de grond die ooit van hen was. En daar is al op hun komst gerekend. Overal worden slaven vrij, overal wordt het land teruggegeven aan de vroegere bezitter. Rijk gewordenen en arm gewordenen keren terug naar het erfdeel dat God hen had gegeven en iedereen begint opnieuw met gelijke kansen. En het eerste dat ze dan direct vieren is Loofhuttenfeest (feest van de nieuwe wereld).

Bedenk even het perspectief dat dit geeft in je leven op alles en iedereen om je heen. Alles staat voortdurend in het perspectief van 'zeven'.

Stel – het is aan de orde in het gedeelte dat we lezen – dat je door omstandigheden gedwongen bent om je akker te verkopen. Is het pas 15 jaar geleden dat er een joveel-jaar was, dan weet je dat het maximaal 35 jaar duurt voordat je die akker weer terugkrijgt. Hij komt altijd naar je terug. Dat bepaalt ook de prijs die je voor die akker krijgt. Als de nieuwe eigenaar die maximaal 35 jaar kan bezitten, dan betaalt hij voor die akker – niet de waarde van de grond,

want de grond is van God, nee dan betaalt hij voor die akker – een prijs die in verhouding staat tot het aantal oogsten dat hij op die akker in 35 jaar kan binnenhalen. En die akker mag altijd teruggekocht worden door degene die hem eerst moest verkopen. En dan is die akker dus inmiddels goedkoper geworden! Want er zullen minder oogsten zijn tot het volgende joveel-jaar. Alle akkers, wijngaarden, huizen, etc, worden dus in de loop naar een volgend jobeel-jaar toe alleen maar goedkoper. Nooit duurder. Wie in het 48^e jaar na een joveel-jaar een akker koopt, betaalt nog maar een prijs die in verhouding staat tot één oogst. En een jaar later is, zoals gezegd, alles vrij: mens en land en dier.

Geloof hierin, zegt God. Durf zo te leven en naar elkaar te kijken. Arm of rijk ben je nooit voor eeuwig. Land wordt niet eindeloos verkocht en steeds duurder. En wees niet bang dat er niet genoeg vanzelf zou groeien in een sabbatsjaar. Heb ik in de woestijn niet op elke zesde dag genoeg manna gegeven voor twee dagen? Zo zal het ook zijn in een sabbatsjaar en in een joveel-jaar.

Jullie zijn mijn volk. Ik ben jullie God. Door zo te leven geef je Mij werkelijk de eer die mij toekomt. En het komt jullie zelf ook ten goede, fysiek en psychisch; maar het is ook een feest voor de lastdieren en zelfs voor de wilde dieren in het veld. Want allen zijn ze van Mij. Allemaal zijn ze als het ware liturgen die Mij dienen op aarde.

De aarde is van Mij. En jullie zijn maar voorbijgangers, zwervers-te-gast aan wie ik de lusten van mijn schepping gun. Maar leef daarom bovenal met Mij die dit alles aan jullie geef als mijn geschenken. Weet dat er altijd bevrijding zal zijn, want Ik ben de God die bevrijdt.

In deze kontekst spreekt Jesaja als hij zijn beroemde woorden uitspreekt dat hij armen het goede nieuws brengt, de verslagenen van hart hoop biedt, aan gevangenen hun vrijlating bekend maakt, geketenden hun bevrijding, en een genadejaar van de HEER uitroept. Woorden die Jezus in de synagoge van Nazareth leest en interpreteert en verbindt met zijn komst als de Messias. De grote sabbat, het grote jobeel-jaar breekt met Hem aan. En na Pasen zeven maal zeven sabbatten zijn geteld, klinkt dit bevrijdend Evangelie op de pentè-kostè-dag, de vijftigste dag, - bij ons verbasterd tot 'pinksterdag' - , en binnen de kortste keren leeft de nieuwe gemeente daar in gemeenschap van goederen en kent geen rijk en arm meer (Hand. 2!). Het is Leviticus-taal in hoofd en hart en handen. Ze wisten het: het kwam, Hij kwam; en dan was het 'oude' voorbij.

Er worden in Leviticus 25 ook uitzonderingen genoemd. Als het gaat om huizen in steden gelden regels waardoor een huis wel voor altijd van eigenaar kan wisselen. Maar weer niet als het gaat om bezittingen van Levieten; want zij leven sowieso zonder akkers en wijngaarden en zijn onder het volk de voorgangers in de liturgie, in de dienst aan God. Hun huizen in de Levietensteden zijn daarom altijd onvervreemdbaar

Maar wat door dit alles heen blijft zingen is dat het leven en de arbeid iets is dat in grote solidariteit wordt volbracht. Het werk is als het ware een spel voor Gods aangezicht op de grond die Hij ervoor leent. Koop en verkoop een spel dat zich beweegt van joveel-jaar naar joveel-jaar. Echte slavernij kan niet bestaan, want tenslotte is die ander je broeder in het spel, en morgen kan alles precies andersom zijn en ben je aangewezen voor je toekomst en bevrijding op degene die nu jouw slaaf is.

Als je maar tot zeven weet te tellen, of tot zeven maal zeven. Dan is alles voorbij en iedereen vrij.

Ik gaf u al aan: ik ga het niet op allerlei wijze toepassen op onze maatschappij. Of dit concreet kan. Of het zo'n probleem zou zijn om van al die virtuele schulden waarmee volkeren elkaar in een wurggreep houden één of twee nullen weg te strepen of schulden zelfs kwijt te schelden. Wat een hoop zou dat geven. (Er moet toch ook hoop zijn voor de Grieken?).

Ik houd het even bij wat ik noemde de *mindset* die Leviticus in ons los kan maken.

Als we nu in elk geval eens zo naar elkaar en naar het hele leven zouden kijken. Ik noem zo maar willekeurige voorbeelden.

Er zou in deze optiek geen enkele reden zijn voor een rijke om neer te zien op een arme. Het had ook andersom kunnen zijn; en kan ook zo maar andersom zijn. Je bent elkaars broeder/zuster. Hoe vertaal je dat in hoe je met geld en goederen omgaat?

En: Hoeveel ruimte geven we aan iedereen om te genieten van Gods schepping? Wat doen we bijvoorbeeld de armsten onder ons aan als we natuurschoon opkopen en er een hek omheen zetten?

En - in je persoonlijk leven - : als je daarin nu ook eens altijd tot zeven zou tellen? Waarom zou je niet van ieder 7^e jaar in je leven een sabbatsjaar maken; dat wil zeggen: een jaar waarin je nu eens niet weer nog weer nieuwe dingen ambieert en nog groter wilt leven, maar een jaar waarin je bewust pas op de plaats maakt om nu eens een jaartje gewoon te genieten van wat vanzelf op je pad komt? Met een dubbel sabbatsjaar op je vijftigste? Scheelt veel stress! God zorgt toch voor je?

Of: Wat dacht je ervan om de waarde van je bezit te waarderen in verhouding met de prijs die het mag hebben op weg naar de grote sabbat in je leven? Eens komt de grote rust, het leven na de dood. Alles wat je hebt wordt dan toch niet duurder, maar juist goedkoper? Je kunt niets meenemen naar die nieuwe toekomst. Schrijf het af. Verkoop het voor een habbekrats of deel het uit. Het wordt elk jaar minder waard.

Prik door al het economisme in onze maatschappij heen waardoor de indruk wordt gewekt dat geld en getallen de waarde van mensen uitmaken. Ieder mens is beeld Gods, en ieder mens door Hem in vrijheid gezet in Jezus Christus. Het is niet verbazend dat het Evangelie in sommige landen wordt beleefd als een bevrijdingstheologie; bevrijding namelijk voor de armen en geringen die voor hun hele leven lijken te zullen worden verdrukt door de elite. Jezus zelf bracht die elite aan het wankelen door met heel de schare om hem heen van vissers en bouwvakkers de elite te herinneren aan Leviticus 25.

Zie de ander als je broeder of zuster. Morgen kunnen alle bordjes verhangen zijn: rijk en arm, elite en geringe...

Het is een kwestie van *mindset*. Ontmasker de goden. Zet mensen en dieren in vrijheid. Geef en gun iedereen zijn/haar *sabbatical*. Om Jezus'wil. Totdat de grote Sabbat voor heel deze wereld komt en het oude eindelijk ophoudt en een nieuwe wereld begint.